

Femte roten, tomt 40

Kvarteret Kommerserådet

Första roten 1637–57v

Hörnet av Västra och Södra Stora

Andra roten 1657h–70

Hamngatorna

Norra delen av 5.40

Nils Söfringssen Splitzvogt

1637: 4 mtl, 1638: 2 mtl, 1639: 3 mtl

Den förste som omtalas som bosatt (5.40 A – B) i östra hörnet av nuvarande Södra och västra Hamngatorna var rotmästaren i första roten 1637–39 Nils Splitzvogt. Enligt Almquist (I:321) var han dansk till börd. Han var troligen skeppare och avlade borgared i Nylöse 9.6.1619. Han omtalas ofta i sammanhang med den bro över Stora hamnen, som gemenligen kallades bryggan vid Nils Splitzvogts hus (a.a. s. 321). Enligt Fröding (GÄH 99) avser det en brygga över Västra Hamnen, som enligt en på tyska författad uppgift på stadens extraordinarie utgifter åren 1624–35 i stadens akta i Riksarkivet byggdes 1628–32. Enligt Almquist avser beteckningen bron över Stora Hamnen (Kämpebron). Troligen har Fröding rätt. I en artikel 1903 ger Fröding Nils Splitzvogt följande betyg: ”en beskedlig man för övrigt, som inför rådhusrätten den 29 september 1635 lovat att antaga Lars Lybeckers oäkta barn som sitt eget och hålla det så, att han därför kunde inför Gud ansvara, hvilket allt han med en handsträckning till ordförande presidenten, Herr Rudgier von Ackern, bekräftat”. Nils Splitzvogts änka Agnes bodde i rote 4 1641–42 med 1 mtl

Willem Willemsson

1637: 2 mtl

Vigde enligt Christine kyrkas bok 23.8.1635: ”Wil/hlem/ Wilmsen med Nelke Buntz”. Barn begravt 23.4.1644.

Neltjen (Nelke) Arendtssen (Nelke Johan Arendtzsons)

1637: 2 mtl, 1638: 1 mtl, 1639: 2 mtl.

”Johan Arensen frouw” begravd 20.3.1641. Hon var änka efter ”konduktören” och vallmästaren Johan Arendtsson av holländsk börd, som avled 1629 (begravd 19.3.). Se Almquist I:21, 28, 71, 94, 316, 811. – De sista åren bodde Neltje 5.19.

Närmast detta hörnhus låg vid nuvarande Västra Hamngatan ett hus, som så tidigt som 1624 ägdes av en holländsk

köpman Peter Jansson,

vars efternamn enligt Almquist möjligen var Cuyper. I detta hus höll tyska församlingens första *predikant Wilhelmus Longius Kleinschmidt*, som kom från Lübeck i oktober 1623, sedan han fått godkännande av biskopen i Skaras, sina första gudstjänster enligt en krönika av *rektor Johan*

Christoff Knebel (i HundertJahr Chronik der Deutschen Christinen-Gemeinde zu Gothenburg, Göteborg 1942 s.11)

Enligt denna krönika höll Kleinschmidt "seine erste Predikten eine zeitlang in eines Holländischen Kauffmans Pewter Janssons Behausung am kleinen Hafen /:auf schwedische Westra Hambnen:/ unfern der Riesen-Brücke, nächst an dem Eckhaus so sich gegen den grossen Hafen kehret, worinnen nachmals Peter Brandt gewohnt, jetzo aber nebst dem Eckhaus in einem Gebäude zusammen, Hr George Jaenisch gehörig ist, hielte, und den Gottes Dienst verrichtete. Und richteten zu der Zeit die Teutschen nach dem Geläute der Schwedischen Kirche. Wem zu unserer Zeit die grosse Stube bekandt gewesen in welcher Hr Jaenisch seine Tägliche Verrichtung und Arbeit in seinem (höltzernen) alten (ersten) Hause (an dem grössern Hafen) gehabt, der weiss die Stelle wo die Teutschen ihren ersten Gottes Dienst hiersiges Orths gehalten."

Johan Floors barn 1642:2 R1

Petter Johansson (Jansson) Brandt

1643–55: 3 mtl (I Nils Splitzfougdes gamla hus)

1656: 5.8, 1657v: 2.20 (II), 1657h: 2.20, 1658: 10, 1659–62: 4, 1663: 3, 1665–70

Peter Johansson Brandt gifte sig den 10.5.1642 med Martie Johansen. (Hon var ett av Johan Floors barn: bevis se nedan.) Peter Johansson Brandt var klensmed. Maja Kjellin säger, att Pieter Pietersson Brandt enligt taxeringslängden 1657 var ägare: vilkendera som var den Peter Brandt som begravdes i tyska församlingen 56 år gammal den 26.4.1671 är icke lätt att säga.

Ett bevis för att Petter Brandts första hustru var dotter till Johan Floor får man i följande: Den 19.4.1652 gifte Peter Brandt om sig med Margareta Jönsdotter, sedan Martie Johansson avlidit och begravts den 17 jan. 1653. Efter Petter Brandts död begärde hans änka Margareta Jönsdotter att få utlösa styvsonen *Johan Petersson Brandt* ur gården. En arvshandling mellan fadern och Johan Brandt hade undertecknats den 3.3.1671. När styvmoderns begäran behandlades i rätten i slutet av 1671 hävdade Johan Brandt att han var närmare att bebo sin faders hus och tomt, eftersom grunden och de gamla husen hade tillhört hans moder, förrän hon kom i äktenskap med hans fader. "Och hans modernearv var honom däruti försäkrat, Men styvmodern var medellös i boet inkommen".

Martha (tidigare kallad Margareta) Jönsdotter förklarade, att dödehuset efter Johans moder hade varit gäldbundet och att gården hade inlösts från kreditorerna. Gården hade efter Johans moders död uppbyggts från grunden med sten och förbättrats på annat sätt, så att det nu var värt 2 500 rdr mot 500 vid moderns död. Margareta Jönsdotter fick behålla gården. Det anfördes, att Johan Brandt saknade borgerlig rätt i Göteborg.

Vid kämnärsrätten den 8.5.1644 klagade Peter Johansson Brandt över att *Wilhelm Hunter* otillbörligen och skamligen hade förtalat honom Peter Brandt och hans föräldrar och broder *David Johansson Brandt* i Varberg, där de nu var fångna. Wilhelm Hunter hade sagt, att Peter Brandt hade väl så mycket stulit, att han vore värd att tio gånger hängas i galgen samt att Brandts föräldrar genom tjuveri och skälmeri hade förvärvat sin rikedom. Vidare hade han sagt att Brandts broder David Brandt genom tjuveri och skälmeri hade mist sin hand.

Det berättas i domboken den 18.4. 1545, att Peter Johansson Brandt hade blivit förtörnad över att Wilhelm Hunters dräng hade ställt sig i hans dörröppning, så att ingen "kunne wäll in eller uth för honom". I vredesmod hade då Brandt slagit drängen med en toffla.

Petter, *Claes*, och *Abraham Jansson Brandt* vände sig den 3.3.1651 i rådhusrätten contra *Hans Butz (Butsk)* angående 68½ rdr, som Abraham Brandt i Hans Butz hus natt och dag hade druckit upp i öl och brännvin, varöver Abraham Brandts bröder besvärade sig. Rätten beslöt, att Abraham Johansson Brandt skulle erlägga och betala de Hans Butsk uti underrätten tillerkända 68 1/1 rdr. Men efter Hans Butz emot magistratens ordinantie hade tappat öl nattetid skulle fjärdedelen av bemälda summa d.v.s. 17¼ erläggas till hospitalet (voro ”till hospitalet förbrutne”).

Christian Meijer fordrade i underrätten den 18.6.1652 482 gyllen av Peter Brandt enligt dennes tillsammans med *Jacob de Boes* den 27.6.1646 utgivna obligation. Uppskov för inkallande av Jacob de Boes.

Underrätten dömde den 14.7.1652 Petter Brandt och Jacob de Boes att, eftersom de erkände obligationen, betala den nöjaktigt utan dröjsmål. Någon ränta tillerkändes inte Johan Hermansson, eftersom obligationen icke innehöll några uppgifter om sådan.

Petter Brandt och *Jacob de Boes målare* hade gemensamt en halvpart i en obligation. Petter Brandt var dömd att betala obligationen och sedan söka De Boes. Rätten bestämde den 1.9.1652: Eftersom Petter Brandt (fullm var Christian Meijer den yngre) hade fullgjort rättens den 4 augusti givna dom och betalt deras gemensamma obligation (se 14.7.1652) utgiven den 27.6.1652 i Amsterdam och Jacob de Boes var skyldig Petter Brandt 42 rdr 27 skill måste Jacob de Bos utan dröjsmål betala Petter Brandt denna skuld.

Petter Jansson Brandt hade överfallit *Jöran Eriksson* på offentlig gata och över 20 gånger kallat honom för en tjuv och skälm. Petter Brandt nekade vid rådhusrätten den 6.2.1651 inte till att han kallat Jöran Eriksson för en drucken hund och skälm, då Jöran först kallade honom Petter för en skälm men negerade in totum att han kallat honom för en tjuv. *Måns Bengtsson* vittnade om att Petter över 20 gånger kallade Jöran för en tjuv.

Hans i Kråtorp hade hört Petter kalla Jöran för en skälm men inte för en tjuv. Rätten dömde Petter för det han på fri gata överfallit Jöran Eriksson med okvädingsord såsom skällt honom för tjuv och skälm, vilket inte hade kunnat bevisas, att efter det 31 Cap Rådhusbalken böta 12 m smt med åtvarning att han vid arbitralt straff i fortsättningen avhöll sig från sådant.

Michael Fischer 1648: 1 mtl R1

Hans Jörgen 1646:1 mtl R1

Carsten Ersson 1646: 2 mtl, 1647: 2 mtl R1

Petter de Cloey 1649:1 R1

Isak Browald 1679

Wellum Johan Swager 1667

Petter styrman 1668–70

Ambjörn Eriksson 1666, kallad tolagsmästare 1677–79

Hans Jacobsson urmakare 1667

Johan spelmans änka 1674

Lorentz Jung mäklare 1675–77 (svarade enligt M1676 för 2 tomter). Han var tidigare bosatt i egen fastighet i norra delen av staden vid Östra Hamnen (8.25 1660–70, kv. Borgaren). Den måste han avstå till sina kreditorer. Här kan han varit hyresman hos Peter Brandts änka.

Den 30.1.1683 gifte Petter Brandts änka Margareta Jönsdotter om sig med Johan Rutgersson Schiller. Hon begravdes den 5.11.1693 vid 70 års ålder. Före sin död hade hon testamenterat sin egendom till *kommendör Johan Ankarcreutz*, dotter *Britta Maria Ankarcreutz*, som hade varit hennes fosterdotter långt innan hon gifte sig med Johan Schiller (se Gbg RR 8.4.1694). Den 8.4.1695 sökte Britta Maria Ankarcreutz make *Lennart Robertsson* sin hustrus arv efter Margareta Peter Brandts. När Margareta Jönsdotter som änka 1677 pantsatte gården till *Johan von Saveland* sades den ligga i ”hörnet vid sal. Anders Gunnarssons hus”.

Hörntomten tillhörde 1696 enligt tomtöreslängden rådmann Håkan Ekman, som för 2 300 d smt sålde stenhus och gård mellan Jacob Radde i öster och sal Björn slaktares änka i väster (bör vara söder) till

handlaren och buntmakaren Martin Opitz,

som sedan 27.1.1680 var gift med Magdalena Wedinghusen, född 1662, begr. 21.3.1745, dotter till *guldsmiden Albrecht Wedinghusen* f 1641, död 1676 och *Margareta Kradepol*, född 1634, död 1731. Magdalena Wedinghusen uppbjöd efter Martin Opitz död 1698 gården den 20.1.1699. Hon gifte 24.5.1705 om sig med buntmakaremäster Johan Georg (Jürgen) Jaennisch (Genitz), född 1669. Hyresgäst var 1710–15 *guldsmiden Herman Hermansson* (lösöre 1715 600 d smt) som 1715 hade *gesällen Johan Friedrich Straub* (lösöre 1715 100)

Mäster Jürgen Jännisch skinnare svarade i skattningslängden 1715 för tomt 450, husvärde 1880, lösöre 500. Hyresgäst i familjen var 1715–30 *rådmannen senare kommersiepresidenten Willem Utfall* (taxerad 1715 för lösöre 15 000 d smt) och 1730 *justitieäldste Cornelius Thorsson*. 1717 hade Jännisch *gårdsdrängen Anders Gustavsson* och *pigan Elisabeth Wennergren* och 1720 *gesällen Samuel Klomm* (kvar 1730). Efter branden lät 1721 lät buntmakare Johan Georg Jänisch bygga ett stort trähus under ett tak på de båda tomterna. Johan Georg Jennisch avled 1730 (begr. 15.2. s.å.) och efterlämnade enligt bou 16.1.1731 6.145:18 d smt, därav hus och tomt vid Stora och Västra Hamnerna till Kämpebryggan, värderat 4 000 d smt. Kontanter 592.23 daler (Berg II:5–6, 296).

Sedan Magdalena Wedinghusen åter blivit änka bytte hon den 11.1.1731 bort gården i hörnet av Stora Hamnen och Västra Hamngatan till källaremästare Johan Christian Selle med allt nagelfast inrede, tapeter, kakelugnar och bryggkittel mot Selles gård i hörnet av Västra hamnen och Drottninggatan samt 2 000 d smt, fasta 19.4.1732.

1737: Vinhandlaren Joh. Christ. Selle 1740–41: med drängar Sven Erik, Mikael och Hans.

1765: kommissarie Joh. Christ. Selle

1775: Kungl. konvojkommissarien Joh. Christian Selle

1785: Fru Selles på livstiden innehavda hus

Den 15.12.1783 lät grosshandlarna Johan Peter och Nicolaus Holterman för 12 000 rdr specie köpeskillning uppbjuda trenne i stadens andra kvarter i hörnet av Stora samt Västra Hamngatorna belägna hus och gårdar med därtill lydande 2 1/2 tomter åt Drottninggatan, varande de förra eller bebyggda tomterna vid Stora Hamnen och Västra Hamnen belägna mellan ostindiska styrmannen Petter Maurices hus och gård å östra sidan samt handelsmannen herr Hans Jacob Beckmans å södra sidan och ödetomterna åt Drottninggatan emellan herr Beckmans hus och gård å västra samt avlidna Kofferdikaptens Magnus Sjögårds änkas å östra sidan, vilka hus och gårdar samt tomter tillhört numera avlidne kommissarie Johan Christian Selle och dess änka fru Elisabeth

Dressing efter samtycke och överenskommelse av sina barn och barnbarn den 12.12.1783 försålt för 12 000 rdr i specie, 30.penning 400 rdr daler specie.

1786: Herrar Holtermans hus: ibm handelsman Lars Spargren

1790: Herrar John P. och N. Holterman

Den 1–5.6.1792 (auktionsprotokoll): Utbjöds förgäves det s.k. Selleska hörnhuset nr 40 vid Stora och västra Hamngatorna och Kämpebryggan, värderat 3 000 rdr specie.

När Johan Schütz avled den 25.2.1797 efterlämnade han bland annan egendom hus och tomt nummer 40 vid Lilla Torget, dels av sten, dels av trä etc.

1800 Handelsmannen Johan Minten (uppbud 4.2.1793)

1807 råd- och handelsmannen Johan Minten

Berg I:2, 53: Grosshandlare Anders Fröding, född 30.9.1802 (20.9.?), son till grosshandlare Anders Petter Fröding, se 5.24). Bou efter hans hustru Charlotta Amalia Otterdahl, död 21.3.1829 upptager grundmurade trevånings stenhuset med tomt nummer 40 i femte roten i hörnet av Södra och Västra Hamngatorna (uppbud 30.10.1826) 16 666:32 rdr samt $\frac{1}{8}$ i stenhus och tomt 5.24 vid Södra Hamngatan 2 500 rdr. Omgift med Johanna Augusta Bergendahl.

Senare uppbud av 5.40 Lit A

grosshandl Carl Emil Billquist och	17.12.1855	10.9.1849
handl C.J.A. Larsson		24.12.1855
The Liverpool och London & Globe insurance		12.3.1866
Göteborgs Handelskompani		7.7.1873

Senare uppbud av 5.40 Lit B:

handl Gabriel Magnus Magnusson	15.10.1849
skraddare L.P. Andersson	23.2.1863